

Víctor Amela

La filla
del capità
Groc

Premi Ramon Llull

Planeta

Víctor Amela

La filla del capità Groc

Premi Ramon Llull 2016

© VÍCTOR AMELA, 2016
© EDITORIAL PLANETA, S.A., 2016
DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
PRIMERA EDICIÓ: MARÇ DEL 2016
DIPÒSIT LEGAL: B. 1.983-2016
ISBN: 978-84-9708-281-5
COMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S. L.
IMPRESSIÓ I ENQUADERNACIÓ: ROMANYÀ VALLS

Queda rigorosament prohibida sense l'autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

ÍNDIX

Primera part

LA GUERRA DEL GROC (1840-1844)

1. Pep lo Bitxo (Forcall, tardor de 1841)	15
2. Frontera de França (5 de juliol de 1840) . .	25
3. La nena Manuela (Forcall, tardor de 1841)	30
4. El Groc torna (Forcall, tardor de 1841) . . .	43
5. Bons i vells costums (Forcall, tardor de 1841)	54
6. El garrot de Cabrera (Forcall, tardor de 1841)	59
7. L'alcalde Buc (Forcall, hivern de 1841) . . .	65
8. Els millors amics del Groc (Hostal de Liborio, hivern de 1841)	73
9. El remeier de la Balma (la Balma, hivern de 1841)	81
10. La Valèria (mas de Roig, hivern de 1841) . .	91

11.	La petita Leonor (mas de Torres, hivern de 1841-42)	96
12.	Assalt al balneari (l'Avellà, primavera de 1842)	104
13.	L'Angelita i don Juan (València, estiu de 1842)	110
14.	El bandoler malferit (mas de Roig, setembre de 1842)	115
15.	La força del desig (mas de Roig, setembre de 1842)	125
16.	Foc al cul (Forcall, 15 d'octubre de 1842) .	130
17.	Liberals conxorxats (Forcall, octubre de 1842)	141
18.	Lliçons de Judes (Forcall, novembre de 1842)	151
19.	Miralles, <i>el Serrador</i> (Vallibona, desembre de 1842)	155
20.	Gelosia (Forcall, desembre de 1842)	163
21.	Un xiprer a la Santantonà (Forcall, gener de 1843)	175
22.	El buscador de tresors (la Balma, primavera de 1843)	182
23.	Espies i verins (Beseit, juny de 1843)	188
24.	Presoneres al castell (Morella, octubre de 1843)	209
25.	Amagats al celler (Orta, novembre de 1843)	217
26.	L'execució de l'alcalde Buc (Forcall, 13 de novembre de 1843)	224
27.	Isabel, la reina nena (Madrid, desembre de 1843)	239
28.	El general Villalonga, en campanya (Sant Mateu, gener de 1844)	243

29.	Papa Luna (Morella, gener de 1844)	247
30.	La Manuela s'enamora (Forcall, febrer de 1844)	254
31.	Pastoret d'ovelles (mas de Sebastiana, febrer de 1844)	260
32.	Els confidents porucs (Sant Mateu, febrer de 1844)	266
33.	La savina del Groc (la Balma, març de 1844)	274
34.	Finestres tancades (mas de Carbó, març de 1844)	281
35.	Sometent sagnant (Forcall, abril de 1844) .	285
36.	La declaració d'amor de Pep lo Bo (cementiri de Forcall, maig de 1844)	289
37.	Com comprar el pitjor enemic (Sant Mateu, maig de 1844)	293
38.	El despit de la Josefa (Forcall, maig de 1844)	299
39.	La solitud d'un part (mas de Roig, 8 de juny de 1844)	302
40.	«He matat, pare...» (Sant Mateu, juny de 1844)	306
41.	El saquet vermell (mas de Torres, 12 de juny de 1844)	315
42.	El darrer cabdill carlí (Portell, 13 de juny de 1844)	323
43.	Uns bigotis cobejats (Sant Mateu, 14 de juny de 1844)	329
44.	Afusellar una xiqueta (Forcall, 15 de juny de 1844)	333
45.	Abraçada per a l'eternitat (Forcall, 16 de juny de 1844)	338

46. La ratera ben parada (mas de Torres, 16 de juny de 1844)	343
47. L'última nit del Groc (mas de Torres, 17 de juny de 1844)	349
48. La fagonada anunciada (mas de Torres, matinada del 17 al 18 de juny de 1844) . .	355

Segona part

QUARANTA-QUATRE ANYS DESPRÉS (FORCALL, 1888)

49. La fi dels silencis (16 d'abril de 1888, matí)	363
50. Un enterrament i un bateig (16 d'abril de 1888, tarda)	374
51. La filla del capità Groc (16 d'abril de 1888, nit)	378
52. El vertader tresor de Pitarch (Vallibona, 20 d'abril de 1888)	387

<i>Epíleg de l'autor sobre si mateix</i> (Barcelona, novembre de 2015)	402
<i>Aclariments</i>	409
<i>Agraïments</i>	411
<i>Personatges reals</i>	413
<i>Bibliografia</i>	417

1. PEP LO BITXO

(FORCALL, TARDOR DE 1841)

Pep lo Bitxo acarona amb el tou dels dits la pedra que porta a la butxaca dels pantalons, un còdol de riu quasi esfèric, llis i suau. L'encaixa a la badana flexible de cuir i tiba la goma del tirador. Entre les mates veu tremolar el conill. Lentament, allunya la forqueta del seu rostre pigat.

Amb tretze anys, el petit de can Resina, de desordenats cabells castanys i somriure ample, és qui millor tira de tots els nois del poble de Forcall. Si encerta el tret, traurà de pena els seus germans. També amb les vaquetes, els carnosos cargols de gruixuda closca blanca que porta al sarró, recollits a la riba del riu Calders.

La guerra de set anys entre carlistes i liberals va finalitzar fa un any, però la seva devastació té la majoria de les famílies de la comarca de Morella i del Maestrat al caire de la supervivència. Pep lo Bitxo aguanta la respiració, apunta. El seu ull

gris enfoca el cap del conill, la resta del món s'esvaeix.

Saltant i cridant de goig, Pep lo Bitxo retorça el coll del conill agònic. La pedrada precisa li ha obert una bretxa vermella a la templa i al nen no li importa veure els palmells de les seves mans untats de sang després d'enfonsar el cos palpitant de l'animal al sarró. No és la primera sang que veu.

La primera sang fou d'un home. La sang d'Ignasi Bordás, dit *Nasi*, pare del seu amic Pepet. La sang de Nasi i de cent paisans més de Forcall, tots amb les esquenes espellades pels fuets liberals, cinc anys enrere, el 24 d'octubre de 1836, com avui recorda una estremida cobla local:

*Bien se acordará el Orcajo
del día de San Rafael,
azotaron ciento y tres hombres
aquella gente cruel.*

Pep lo Bitxo llavors tenia vuit anys i jugava a les teulades de les cases de la plaça amb el seu amic Pepet de Nasi, tres anys més gran que ell, xicot resolt i bel·licós que sempre li havia confiat les emocionants converses que escoltava a casa entre el seu pare i el Groc. Bordás i el Groc, des d'aquell dia, són els més fermes puntals carlins a Forcall, veritables devots de Ramon Cabrera, el cabdill del carlisme a Catalunya, València, Aragó i Múrcia.

Aquell dia horrorós el Groc no hi era, a Forcall.

Abans de sortir el sol, havia marxat del poble per buscar cànem per ordir les sogues i els cordills, amb el seu mul. Al crepuscle va trobar-se un poble encongit de dolor i por. Llavors el Groc va seure amb els dos nens per tal que li expliquessin el que havien vist.

—Mon pare nugat a la reixa, tio Tomàs! —plorà de ràbia Pepet de Nasi, amb les dents serrades.

—Les fuetades... la sang... —va gemegar Pep lo Bitxo.

—Aquell fill del diable ha bufetejat la meua mare, l'ha fet rodolar per terra! —s'enrabiava Pepet de Nasi aquella nit.

Amb la mà al sarró calent, Pep lo Bitxo entra a Forcall pel pont medieval, puja pel carrer del forn, treu el nas a la plaça porticada i s'atura davant les sòlides reixes de les finestres del palau Osset, a la plaça del poble. En veure-les, recorda aquell dia esgarriós i la seva nit, quan parlaven amb el Groc...

—Patuleia liberalesca! —Encara ressona a les seves orelles la veu del Groc, encara veu el seu rostre crispat a la llum del quinqué al centre de la taula de casa Bordás, mentre les dones, Josefa Ferrer i Josefa Marcoval, guarien les ferides del maltractat Ignasi Bordás, a l'habitació del costat.

Pep lo Bitxo tampoc oblida el matí anterior, quan el campanar de l'església va despertar el poble amb els anomenats tocs d'angelets, el toc de campana dels nens morts.

—S'ha mort el petit del Groc i la Josefa —va sentir Pep lo Bitxo que deia una dona.

Si moria un nodrissó, el capellà ho anunciava amb un toc de campanes que pessigava el cor. Amb només un any, havia expirat el Rufino, llavors l'última criatura de Josefa Ferrer i Tomàs Penarrocha, el Groc. Dos anys abans, ja se'ls havia mort una nena, la Petronila, que tampoc va arribar a l'any... Era com si l'angoixa de la guerra als camps no fos laceració suficient, com si la guerra s'entestés a cobrar-se més tributs de plor a totes les cases...

Durant el funeral de l'infant de bolquers, Pep lo Bitxo s'havia apropat a la filla del Groc, Manuela, que tenia quasi la seva edat, llavors vuit anys. La nena Manuela plorava amb el cap cot, les espatlles se li agitaven i les trenes daurades li van semblar a Pep lo Bitxo més boniques que mai... Havia d'apropar-se a ella. Dempeus al seu costat, al nen se li accelerà el cor i va voler consolar-la amb una abraçada. No es va atrevir a tocar-la.

Pep lo Bitxo va caminar al costat de la seva amiga Manuela fins al cementiri de Forcall. Anaven darrere del Groc, l'alt i fornit pare de la Manuela, de cabells i bigotis rossos, que obria la processó i portava a l'esquena el petit taüt amb el cos lleuger del seu segon fillet, mort amb dos anys. Josefa Ferrer, la mare trista, la dona del Groc, flanquejada i sostinguda per quatre o cinc comares, caminava darrere del seu home amb el rostre ple d'amargor, una amargor resignada que ja li havia assecat els llagrims.

Després de l'enterrament, a l'hora quieta de la migdiada, Pep lo Bitxo va visitar la seva amiga Ma-

nuela a la porta de casa, prop del portal de Sant Vicent, una de les sortides del poble per ponent. Li portava un regal.

—És per a tu, Manuela: és el més bonic que he vist mai!

El nen va posar a la mà de la Manuela un cargol de pedra de la mida del seu puny, una perfecta espiral pètria amb elegants corbes que gairebé semblava la closca d'un cargol viu. Pep lo Bitxo sabia com li agradaven a la Manuela aquells misteriosos cargols i petxines de pedra que apareixien entre els còdols del riu.

—És preciós... —li va agrair la Manuela, amb els ulls encara vermellors per les llàgrimes vessades pel seu germanet mort i per la pena dels seus pares.

I llavors, ella li va fer un petó.

Un petó a la galta. La calidesa dels seus llavis va esclavitzar el cor de Pep lo Bitxo a partir d'aquell moment. Gairebé cinc anys després, amb el conill calent al seu sarró, el noi somia que algun dia agradarà a la seva amiga Manuela, la filla gran del Groc.

El dia després de l'enterrament, la va tornar a veure. Va ser el dia de Sant Rafael, i Pep lo Bitxo va estar davant la Manuela, però no a la porta de casa seva, sinó a les golfes. I als ulls de la nena no hi va veure llàgrimes sinó pànic: tots dos sentien els crits de la seva mare, que pujaven des del pis de sota, de la cuina, mentre els soldats...

—Mataria el porc de Borso a bastonades! —bramava el seu amic Pepet de Nasi la nit d'aquell dia

atziac, com si ja fos un home gran i no un xicot d'onze anys.

El Groc, agafant-li les espatlles i estrenyent-lo amb afecte rude i còmplice, li va dir:

—Esperem que sigue així un dia, Pepet! I ara, expliqueu-me tots dos tot el que heu vist... —els va encoratjar el Groc.

—Érem a la teulada de casa dels meus tiets, la que queda davant el palau Osset, jugàvem a les nostres guerres... —va començar Pep lo Bitxo.

—I vam sentir els cavalls que trotaven, molts cavalls, els crits, vam veure els moviments dels soldats a la plaça, la pols, la gent que corria per amagar-se... —explicà Pepet de Nasi— i el porc de Borso.

El rostre del brigadier Gaetano Borso di Carminati, el porc que Pepet de Nasi volia degollar algun dia, s'imposa a la memòria de Pep lo Bitxo, ara que és davant les reixes del palau Osset, de les reixes on van penjar el Nasi, ara que és aquí amb el conill dins del sarró. Pep lo Bitxo pot tornar a veure la conca buida de l'ull dret del brigadier Borso, perdut a la conquesta de Porto, que li conferia un aspecte ferotge, confirmat per unes llargues i atapeïdes patilles negres fins a la mandíbula, marc d'un rostre de gest fastiguejat, celles espesses i petita boca de llavis inflats i àvids.

Borso va ordenar a un corneta *pessetero* de Morella la lectura d'un ban, que els nens van sentir ben clar des de la teulada.

—Forcallans! S'ordena a tots els homes d'aques-

ta vila que es presentin a la plaça immediatament! S'avisava que ningú tracti d'escapar-se! Totes les sortides les han pres les forces de la reina! Es dispararà a matar contra tot home, tota dona o tot nen que intenti sortir del poble! Forcallans!

La columna de Borso va batre el poble i va reunir els seus habitants. Borso era un militar experimentat. Piemontès desertor, ingressat al servei de Portugal per crear el temut cos de tiradors de Porto, s'havia ofert a la regent Maria Cristina en la seva guerra contra els carlistes a Espanya. Borso di Carminati va seure en una cadira al replà de les escales de pedra del Graneret, edifici magatzem al costat del palau Osset. Des d'allà va dirigir el seu espectacle.

Pep lo Bitxo i Pepet de Nasi van veure els homes de Forcall entrar a la plaça, en grups o sols, uns per ells mateixos i d'altres arrossegats pels soldats, fins a sumar cent tres paisans, agrupats com ovelles manses davant el palau Osset.

—Que es treguin la camisa! —ordenà Borso.

Els soldats amuntegaren a terra les robes dels homes, i van fer formar els descamisats al seu voltant fins a dibuixar una ampla i ondulant circumferència feta d'esquenes nues. Els soldats isabelins empunyaren bastons i fuets.

—Fuetegeu-los! Apallisseu-los! —va manar Borso.

Els soldats van fuetejar i apallissar acarnissadament les esquenes dels forcallans. Els crits dels castigats estripaven l'aire de la plaça, reverberaven als imponents ràfecs de fusta treballada del palau re-

naixentista dels Osset i torturaven les orelles dels dos nens amagats a la teulada. Des de la seva cadira, al replà del Graneret, Borso animava els seus soldats a crits.

—Fort! Fort! Que aprenguin a obeir! Jo els ensenyaré a ser obedients! Així! Fort! Fort!

Pepet de Nasi i Pep lo Bitxo es van mirar amb el rostre trasmudat, sense moure's, veient la sang esquitxar les jaquetes grises dels *pesseteros* de Morella. L'arrencaven amb els seus fuets de l'esquena dels asotats. Exacerbat pels crits, els soldats pegaven amb ràbia creixent, també per la por de ser castigats pel seu colèric comandant. Però també per la seva naturalesa embrutida per la guerra, per la impunitat i per la hipnosi de la sang i les tires de pell escorxada.

De cop i volta, un dels apallissats es va girar, esquivant el seu sorprès fustigador, ensopegà fins a les escales on seia Borso i se li va encarar amb les forces que li restaven.

—Això és una indignitat! Aquesta acció injusta taca la seva causa i cau sobre el seu uniforme i la seva consciència!

Borso di Carminati, contrariat, es va posar dret per ordenar a un guàrdia que reduís aquell insubmís. Un soldat va agafar el forcallà per les espatlles i el va obligar a agenollar-se davant el brigadier.

—Sí, sí, mon pare va cridar a Borso! —li va explicar Pepet de Nasi al Groc aquella nit, orgullós i amb els ulls vermells.

—Ton pare és un valent, Pepet... —afegí el petit

Pep lo Bitxo mentre mirava amb afecte el seu admirat i millor amic.

—Ho és —va confirmar el Groc—, ho és... I què va dir, Borso, xiquets?

—Un *pessetero* de Morella amb família a Forcall va dir-li: «A aquest li diuen Nasi i és un capitost carlí del poble». «Ah, sí? Descarar carlistó, ara sabràs què és bo! Lligueu-lo a la reixa!», cridà llavors el brigadier Borso.

El cercle de soldats encara fuetejava i apallissava el centenar d'homes de Forcall, amb els seus pantalons ja xops de sang. Alguns queien a terra, sense coneixement. Dos soldats van lligar el Nasi a la reixa d'una de les finestres del palau Osset. Amb els canells lligats, va quedar amb els braços oberts per sobre el seu cap, i dos soldats el van apallissar, seguint les ordres i les arengues de Borso:

—Ara aprendreu el que és obeir! La gent de Forcall sou arrogants: aprendreu disciplina! Apallisseu aquest ensuperbit! I ara, corneta... avís de saqueig! Avís de saqueig!

La corneta va sonar i un tropell de soldats es van dispersar pel poble. Els cent tres fuetejats quedaren confinats a la plaça, encorbats sobre si mateixos, més morts que vius, vigilats per un reforç de soldats. Avís de saqueig! Aquells homes apallissats, pràcticament inconscients, van entendre què significava això per a les seves cases, les seves possessions, les seves dones...

—Han saquejat totes les cases del poble, Groc!

Els hem vist entrar i eixir com bèsties, robant-ho tot!
—va dir un contrit Pep lo Bitxo al Groc aquella nit.

Com van voler, sense témer cap càstig, amb el permís del seu cap i de la guerra, engrescats per una alegria ferotge, el saqueig compensava aquells homes de les amargors i les disciplines d'altres dies, i pintava d'avidesa i maldat els seus rostres. Aquells homes sabien que les dones del poble estaven soles, desprotegides a casa seva, mares i filles, casades i viudes, dones grans i joves verges.

—Fills de sa mare! —va escopir el Groc quan Pep lo Bitxo i Pepet de Nasi li explicaven el saqueig, tot tremolant.

Però aquella nit de Sant Rafael de 1836 els dos xicots no van explicar tot el que havien vist.

El que havien vist a casa del Groc.

Conjurats, van estalviar al Groc de saber-ho tot.

Pep lo Bitxo obre el sarró, mira el conill mort i decideix que és hora d'arribar a casa i escorxar-lo.

Cinc anys després d'aquell dia salvatge, tampoc ara podria explicar-li res, al Groc, perquè fa un any que va marxar a França amb Cabrera, i no ha tornat. Ningú sap res d'ell.

Encara que volgués, de tota manera, el xiquet forcallà no podria explicar al Groc què va veure a casa seva, el que els soldats de Borso van fer a la seva dona.